

Researches on Multidisciplinary Approaches

Multidiscipliner Akademik Yaklaşım Araştırmaları 2023, 3(1): 1-16

Yayına Geliş Tarihi / Article Arrival Date

07/12/2022

Yayına Kabul Tarihi / Date of Acceptance

03/01/2023

Türkiye’de ve Dünyada Engelli Turizmiyle İlgili Yapılan Uygulamalar ve Turizm Paydaşlarının Engelli Turizm Farkındalığı “Kuşadası Örneği”^{doi}

Özgün Araştırma Makalesi

Aziz BOSTAN / Doç. Dr. ^{id}

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İİBF, İktisat Bölümü, azbostan@hotmail.com

Funda ODUNCUOĞLU / Doç. Dr. ^{id}

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Söke İşletme Fakültesi, funda.cengiz@adu.edu.tr

Emel İPEK / Yüksek Lisans Öğrencisi ^{id}

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, emel.ipek@adu.edu.tr

Özet

Engel kişinin bedenen veya zihnen tam iyilikte olamama halidir. Engelli bireylerin toplum içinde ikinci sınıf insan muamelesi gördüğü söylenebilir. Bu algıyı değiştirebilmek için kişilerin zihnindeki engelli insan kavramının anlamını değiştirmek gerekmektedir. İleri yaş grupları fiziksel anlamda yaşlandıkça hareket sınırlılıkları kısıtlanabilmekte ve engelli grubuna girebilmektedir. İstatistiklere bakılıp sayılar baz alındığında engelli bireylerin toplum içerisinde daha aktif rol almaları için toplumun bilinç düzeyleri artırılıp farkındalık yaratılmalıdır. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı alternatif turizm çeşidi olan engelli turizminin Türkiye’de ve Dünyadaki engelli bireyler için yapılan uygulamaları belirlemek ve Kuşadası’nda bulunan turizm paydaşlarının engelli turizm farkındalığı ortaya çıkartmaktır. Araştırma konusu derinlemesine bilgi gerektirdiğinden nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veriler toplanırken ikincil veri tarama ve görüşme tekniği bir arada kullanılmıştır. Görüşmeler Kuşadası’nda bulunan Belediye, Kaymakamlık, Kuşadası Otelciler Derneği, Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği, Aydın Turist Rehberleri Odası, Esnaf Odası, Engelliler Derneği, özel hastanelerin yöneticileriyle yüz yüze yapılmıştır. Araştırmanın evreni Türkiye’deki turizm paydaşları, örneklemini ise Türkiye’nin Aydın iline bağlı Kuşadası ilçesinde bulunan turizm paydaşları oluşturmaktadır. Yapılan çalışmanın sonucunda Kuşadası’nda bulunan turizm paydaşlarının engelli turizme bakış açısı ve engelli turizm farkındalığı ortaya koyulmuştur. Araştırmanın çıktısı olarak engelli turizmi için Kuşadası’nda daha fazla çalışma yapıp farkındalığın artırılması gerektiği tespit edilmiştir.

Anahatar Kelimeler: Turizm Paydaşları, Engelli Birey, Engelli Turizmi, Engelli Turizm Farkındalık

JEL Kodları: L83

Practices Regarding Disabled Tourism in Turkey and in the World and Tourism Stakeholders' Awareness of Disabled Tourism

Abstract

Disability is the state of being unable to be in full physical or mental well-being. It can be said that disabled people are treated as second-class people in society. In order to change this perception, it is necessary to change the meaning of the concept of disabled person in people's minds. As advanced age groups get older physically, their movement restrictions may be restricted, and they may be included in the disabled group. Considering the statistics and taking the numbers as a basis, the awareness level of the society should be increased, and awareness should be created in order for the disabled individuals to take a more active role in the society. In this sense, the aim of this study is to determine the applications of disabled tourism, which is an

alternative tourism type, for disabled people in Turkey and in the world, and to reveal the disabled tourism awareness of tourism stakeholders in Kuşadası. Qualitative research method was used because the research subject requires in-depth knowledge. While collecting data, secondary data scanning and interview technique were used together. The interviews were conducted face-to-face with the managers of the Municipality, District Governorship, Kuşadası Hoteliers Association, Turkish Travel Agencies Association, Aydın Tourist Guides Chamber, Chamber of Craftsmen, Disabled Persons Association, and private hospitals in Kuşadası. The universe of the research includes tourism regions in Turkey, and its representation includes tourism effects in Kuşadası district of Aydın line in Turkey. As a result of the study, the perspective of the tourism stakeholders in Kuşadası towards disabled tourism and the awareness of disabled tourism were revealed. As the output of the research, it has been determined that more work should be done in Kuşadası for disabled tourism and awareness should be increased.

Keywords: Tourism Stakeholders, Disabled Individuals, Disabled Tourism, Disabled Tourism Awareness

JEL Codes: L83

Giriş

Turizm, insanların boş zamanlarını değerlendirmek, farklı yerler keşfetmek, eğlenmek, şifa aramak için yaşadıkları yerden başka bir yere kısa zamanlı yaptıkları seyahatlerdir (Uçkun, 2004:28). Tarih öncesi çağlardan günümüze insanlar buldukları yerden farklı yerleri tanımak şifa aramak amacıyla seyahat etmekteydiler. İnsanların buldukları yerden başka bir yere gitmeleri var oldukları ilk zamandan beri süre gelen bir faaliyettir. Turizmin tarihsel gelişimine bakıldığında Sümerlilere kadar uzandığı bilinmektedir. MÖ 3100-MÖ 1166 tarihlerinde Mısırlılar yeni yerler keşfetmek için ve ülkelerindeki turizm hareketliliğinin artması, ticaretin gelişmesi için yollar yapmışlardır. Bununla beraber ülkelere gelen ziyaretçi sayılarını arttırmışlardır. Mısır mezarları, farklı inanışların bir arada olması ülkelerinin daha fazla ziyaretçi ağırlamasına sebep olmuştur (Acar, 2020). Orta çağ döneminde Türklerin Anadoluya yerleşmeden Musul’da, Şam’da ve Halep’te oluşturulan farklı isimlerle sağlık tesisleri bulunmaktaydı. Bu sağlık tesislerinde Yemenden, Semerkanttan hastalar tedavi edilmek amacıyla sağlık turizmi hizmeti verilmekteydi (Tontuş, 2015). Günümüzde teknolojinin gelişip, internetin her alanda kullanılmasıyla insanlar daha fazla bilinçli davranıp, ülkeler internet aracılığıyla insanlarla iletişim kurarak sağlık turizminin gelişmesini sağlamışlardır. Sağlık turizmi yapan ülkeler dijital ortamlarda kendilerini tanıtarak pazarda yer edinmeye çalışmışlardır ve yatırımcıların bu sektöre eğilimini arttırmışlardır. Sağlık turizmi antik çağlardan günümüze medikal, ileri yaş, termal, engelli turizmi gibi geniş yelpazelere sahip olmakla beraber yıllar içinde gelişip ivme kazanan bir sektör haline gelmiştir (Yılmaz ve Yılmaz, 2022).

İnsanların dinlenme, eğlenme boş zamanlarını değerlendirme vb. ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için turizm faaliyetlerine katılmaları gerekmektedir. Turizm faaliyetlerine katılmak her bireyin hakkıdır. Toplumda azınlık olarak görülen engelli bireylerin de diğer bireyler gibi turizm faaliyetlerine katılma ihtiyaçları bulunmaktadır. Niş pazar olarak adlandırılan engelli turizmi, engelli bireylerin katılımıyla oluşmaktadır. Engelli bireylerin oluşturduğu turizm çeşidine de engelli turizm olarak adlandırılmaktadır (Bulgan, 2015). Engelli bireyleri diğer insanlardan ayıran onların özel ihtiyaçlarıdır. Bu sebeple ülkeler, engelli bireylerin haklarını korumak için yasalar çıkartmıştır. Yasaların çıkartılmasıyla beraber engelli bireyler her sektörde daha fazla yer almıştır. Turizm sektörü de bunlardan birisidir. Engelli turizm, engelli bireylerin turizm faaliyetlerine katılmasıyla oluşmuş olan bir kavramdır. Engelli bireyler engelli yasaları çıktıktan sonra turizm faaliyetlerine daha fazla katıldıkları görülmüştür. Uluslararası Birleşmiş Milletler Örgütü dünya nüfusunun %15 ini engelli bireyler oluşturduğunu açıklamıştır. Bu da bir milyarı aşan engelli birey demektir. Nüfusun giderek yaşlanmasıyla beraber bu sayının 2050 yılında iki milyarı bulacağı ön görülmektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 2011). İki milyarlık bir nüfusun turizm faaliyetlerine refakatçileriyle birlikte katıldığı düşünüldüğünde engelli turizmi pazarının ne kadar büyük bir potansiyeli olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu da engelli turizm pazarının ne kadar büyük bir potansiyeli olduğunu göstermektedir. Engelli bireylerin ihtiyaçlarına uygun tasarlanan destinasyonlar engelli dostu şehirler olarak anılmaktadır. Engelli dostu şehirlerin engelli bireylerin ören yerlerinde, müze alanlarında,

restoranlarda, otellerde, toplu taşıma araçlarında, yol düzenlemelerinde sorunsuz seyahat edebilecek şekilde düzenlenmiş olması gerekmektedir.

Engelli bireylerin sorunsuz bir şekilde seyahatlerini gerçekleştirip, turizm faaliyetlerinden yararlanmasında turizm paydaşlarına önemli ölçüde görev ve sorumluluk düşmektedir. Engelli turizm pazarının potansiyelini fark eden ve engelli bireylerin, sağlıklı bireylerin sahip olduğu haklardan yararlanmalarını gerektiğini düşünen ülkeler yatırımlarını yapıp bu alanın gelişmesi için çalışmalarda bulunmuşlardır. 2009 yılında “Turistin Seyahatlerinin Kolaylaştırması Bildirgesi” nin çıkışı oldukça önemli bir adımdır. 2005 yılında hazırlanıp 2013 yılında güncellenen “Herkes İçin Erişilebilir Turizm” adlı çalışma engelli bireylerin de aralarında bulunduğu birçok kişinin rahatlıkla turizm faaliyetlerinden kolaylıkla yararlanabileceği çalışmalar arasında gösterilmektedir (Dünya Turizm Örgütü, 2009). Bu bağlamda Türkiye’de engelli turizm pazarının geliştirilebilmesi, engelli bireylerin katılımları ve seyahat tatmin düzeylerini arttırabilmek adına turizm paydaşlarının bilgi ve bilinç seviyelerini de arttırma gerekmektedir. Bu araştırmanın amacı da Dünyada ve Türkiye’de engelli turizm uygulamalarının neler olduğunu ortaya çıkartmak ve turizm paydaşlarının engelli turizmi farkındalığını tespit etmektir.

Engelli Birey ve Engelli Turizmi

Türk Dil Kurumuna göre engellilik, bireyin vücudunda oluşan fiziksel ya da zihinsel kalıcı hasardır. Doğuştan oluşabileceği gibi sonradan da oluşabilmektedir. Dünya Sağlık Örgütünün engellilik tanımına göre ise engelli birey; zihnin, beden ve ruhsal yapının belirli düzeylerde, düzenli bir biçimde fonksiyonel ve görüntüsel açıdan kayıp yaşamasına sebep veren organ yetmezliği veya bozukluğu sonucunda bireyin normal yaşamsal faaliyetlerinin kısıtlanması durumudur. Dünya nüfusunun yaklaşık %15’i engelli bireylerden oluşmaktadır buda yaklaşık olarak bir milyarı aşan insana tekabül etmektedir (Dünya Sağlık Örgütü). Türkiye de ise bu rakam nüfusun %12’si kadardır. Türkiye de yaklaşık olarak dokuz milyon engelli birey yaşamaktadır (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2010:18). Dünya Sağlık Örgütünün yayımlanan Engellilik Raporu içeriğinde, dünya nüfusunda bir milyardan fazla engelli bulunup, bunların içerisinde bulunan 200 binden fazla insanın hayatlarını idame ettirmede sıkıntı yaşayıp, yaşlanan ileri yaş grubunun ise engelli olma riskinin artacağından bahsedilmektedir. Bu rapor da engelli bireylerin toplumda daha fazla yer edinme, aktif rol alma ve haklarını koruma amacıyla yasaların bulundurulması adına önerilerde bulunulmuştur (Dünya Sağlık Örgütü, 2011).

Engelli bireyler seyahatlerine refakatçileriyle çıkmaktadırlar. Bu da turizm gelirlerinde engelli bireylerin yanlarında getirdikleri refakatçilerle harcamalarının daha fazla olduğu anlamına gelmektedir. Engelli bireylerin ve onlara eşlik edecek kişilerin harcamaları dikkate alındığında pazarın boyutunun oldukça büyük olduğu görülmektedir. Engelli turizm pazarının bu denli büyük olduğunun anlaşılması üzerine bu konu üzerinde yapılan çalışmaların ve uygulamaların arttığı gözlemlenmiştir.

Engelli Turizm Uygulamaları

Amerika Birleşik Devletleri’nde 1990 yılında çıkarılan engelli yasalarına göre; Engelli bireyler engelsiz bireylerle toplumun her alanında eşit haklara sahip olacaklardır. Yasanın 3. bölümüne göre restoranlar, oteller, tiyatro ve tüm sosyal alanlar onların da rahatça kullanabileceği şekilde düzenlenmesi gerekmektedir (Ada, 2002:3).

Almanya da engelli bireylerin otellerine rahat bir şekilde ulaşım sağlaması ve konaklayabilmesi o konaklama tesisinin ulaşılabilir olmasıyla doğru orantılıdır. Almanya’nın farklı eyaletlerinde yılın her döneminde görme engelli bireyler ve onların refakatçileriyle gidebilecekleri eğlence merkezleri kurulmuştur. Engelli bireylerin eğlence alanları ve katılım oranları genişlemiştir (Tellioglu, 2016).

İngilterede The Hotel& Holiday Consortium (Otel ve Tatil Konsorsiyumu) adıyla tekerlekli sandalye kullanan bireyler için konaklama işletmelerinin sınıflandırılması kriteri getirilmiştir. Ülkede engelli bireyler için bulunan taşıma araçları ve sadece engelli bireylere özel programlar hazırlayan acenteler bulunmaktadır. Ayrıca engelli bireylerin rahatlıkla kullanabileceği onlara rehberlik edebilecek kitapçıklar hazırlanmış ve engel grupları için kısaltmalar ve semboller Almanca, İngilizce ve Fransızca olarak üç dilde yazılmıştır (Avrupa İstatistik Ofisi, 2003b).

İtalya’da engelli bireyler için oldukça üst düzeyde yasal düzenlemeler mevcuttur. “Accessible Italy” adında internet sitesi kurulmuştur ve internet sitesini engelli bireylerin rahatlıkla kullanabilmesi amaçlanmıştır. Farklı destinasyonlardaki engelli bireylere yönelik düzenlemelere ve turlara sitede yer vermesiyle oldukça önemli bir uygulama olmuştur (Artar ve Karabacak, 2003:44).

Avrupa Erişilebilir Turizm Ağı (European network for Accessible Tourism- ENAT) erişilebilir turizmin gerçekleşmesi ve gelişmesini amaçlayan bir dernektir. Bu dernek erişilebilir turizmi destekleyen kâr amacı gütmeyen hizmet veren bir dernektir. ENAT derneği sitesinde kişi ve kuruluşları, uzmanlıklarını paylaşmak, ortaklık yapmak, turizm tedarikçileriyle ve uzman ağlarıyla çözüm oluşturup biraraya getirmek için oluşturulmuştur (Telliöğlü, 2016). Engelli Sosyal İçerme ve İş Birliği Vakfı (Once Foundation for Cooperation and the Social Inclusion of the Disabled) ve Design For All dernekleri ENAT gibi engelli turizmi destekleyen önemli derneklerdir. Amaçları kamuoyunda farkındalık yaratıp Engelli Turizmüne verilen önemin artırılmasını sağlamaktır. Design For All engelli turizmi hakkında insanları bilinçlendirmek ve engelli bireylere yönelik çalışmalar yapmak üzere faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşudur. 1996 ve 1998 yıllarında engelsiz turizm adı altında fuarlar düzenlemiş ve insanlara bilgi vermeyi paylaşım yapmayı amaçlamıştır (Design for All, 2014).

Bordeaux, Malaga, Avila gibi şehirler engelsiz turizm kenti olarak öncü gösterilmektedir. Bu şehirler restoranlarda, ören yerlerde, müzelerde tatil için gelen engelli bireylere engelsiz seyahat konforu sunmaktadır (Telliöğlü, 2016).

Türkiye’de ise engelli bireylerin toplumda daha fazla yer alabilmesi için bir takım yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerden biri 01.07.2005 tarihi ve 5378 numaralı sayıyla Engelliler Hakkında Kanunun çıkarılmasıdır. Bu kanuna göre “Engellilerin bağımsız yaşayabilmeleri, topluma tam ve etkin olarak katılmaları için erişilebilirliğin sağlanması esastır.” Aynı zamanda toplu taşımalarda engelli bireylerin rahat kullanımı için koltuk sayısına göre engelli bireylere belli oranda koltuk yeri ayırmakta yasal zorunluluktur. Otel işletmelerinde ise 80 oda ve üzeri olan otellerde ve tatil köylerinde en az bir oda, toplam oda kapasitesinin %1 i kadarda oda ayırmak zorundadırlar. Ayrıca tesis girişlerinde, mola noktalarında, genel tuvaletlerde en az bir adet, yeme-içme yerinde ve eğlence mekânlarının kendi türüne göre asgari tutarda bedensel engelli bireyler için uygun düzenlemeler yapılması zorunlu tutulmuştur (İnce,1996).

Türkiye’de TÜRSAB Engelli Turizmi adına önemli çalışmalar yapmıştır. Engelli bireylerin engelsiz bir şekilde turizm faaliyetlerine katılabilmesi için “Engelsiz Turizm Komitesi” kurulmuştur. Komitede danışmanlık hizmeti veren seyahat acenteleri ve sivil toplum kuruluşlarından temsilcilerde bulunmaktadır (Zengin ve Eryılmaz, 2013:57).

YÖNTEM

Araştırma Amacı

Bu çalışmanın temel amacı Türkiye’de ve Dünyada engelli turizmiyle ilgili yapılan uygulamaları incelemek ve Kuşadası ilçesinde bulunan turizm paydaşlarının engelli turizm farkındalığını ortaya koymaktır. Araştırmanın alt amacı ise katılımcıların engelli turizmine bakış açılarında duyarlılığı arttırmaktır.

Araştırmanın Metodu

Çalışmanın amacı doğrultusunda nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Katılımcıların engelli turizm kavramları ve engelli turizm sektörünün farkındalığını ortaya çıkarabilmek amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılmıştır. Türkiye’de ve Dünyada engelli turizmiyle ilgili yapılan çalışmalar derinlemesine araştırma gerektirdiğinden betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır.

Bu araştırmanın evreni tüm Türkiye’de bulunan engelli turizmine yönelik faaliyet gösteren turizm paydaşlarını kapsamaktadı. Evrendeki tüm birimlere ulaşım zorluğu ve zaman kısıtlılığı olduğundan bu çalışmanın örneklemini Aydın’ın Kuşadası ilçesi olarak belirlenmiştir. Görüşmeler Kuşadası’nda bulunan Belediye, Hastaneler, Emniyet Müdürlüğü, Kuşadası Otelciler Derneği (KODER), Engelliler Derneği, Esnaf Odası Başkanlığı, Aydın Tursit Rehberleri Odası, Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği ve restoran yöneticileriyle yapılarak toplamda dokuz katılımcıyla gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada yarı yapılandırılmış dokuz adet görüşme sorusu hazırlanarak katılımcılarla yüzyüze görüşmeler yapılmış. Görüşme soruları daha önce bu alanda çalışmış uzman kişiler tarafından amaca yönelik olarak hazırlanmıştır. Yapılan görüşmeler ortalama 35 dakika sürmüştür. Görüşmelerde katılımcıların izniyle veri kaybı olmaması adına ses kaydı alınmıştır. Görüşme tekniğiyle elde edilen veriler katılımcıların düşüncelerini ifade etmektedir. Cevaplar tamamen kişisel olup katılımcıların kendi kanaatlerinden oluşmaktadır. Araştırmada geçerliliği arttırmak için bireysel görüşmelerde amaca yönelik sorular sorulmuştur. Çalışmanın sonucunda elde edilen veriler gerekli yeterliliğe sahip olan uzman kişiler tarafından değerlendirilmiştir.

Bulgular ve Yorumlanması

Yapılan çalışmada kullanıcıların kişisel verilerin gizliliği kapsamında isimleri gizli tutulmuştur. Genel demografik özelliklerine ilişkin bilgiler ise tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bilgiler

Katılımcı	Cinsiyet	Eğitim Düzeyi	Çalışma Süresi
1	Erkek	Yüksek Lisans	13
2	Erkek	Ön Lisans	19
3	Erkek	Lisans	23
4	Erkek	Lisans	15
5	Kadın	Lisans	9
6	Erkek	Lisans	25
7	Erkek	Ön Lisans	15
8	Erkek	Lisans	20
9	Erkek	Lisans	22

Araştırmada dokuz katılımcıyla görüşme sağlanmıştır. Katılımcıların sekizi erkek biri kadın katılımcıdan oluşmaktadır. Görüşme yapılan kişilerden ikisi ön lisans altısı lisans ve biri yüksek lisans mezunudur. Sektördeki tecrübeleri ise dokuz ile 25 yıl arasındadır. Katılımcılara sekiz soru sorulmuştur. Katılımcı görüşleri tablo şeklinde yansıtılmış ve tablolardan betimsel analiz yapılarak özet görüş çıkarılmıştır.

Tablo 2: Engelli birey ve Engelli Turizmi

1- Engelli Birey ve Engelli Turizm Kavramı Hakkında Neler Söyleyebilirsiniz?
K1- Engelli birey normal günlük faaliyetlerini yapmakta zorlanan birey demektir. Engelli turizmi ise engelli bireylerin yıllık tatillerini en rahat şekilde yapmasıdır.
K2- Normal hayat standartlarını sürdüremeyecek kadar başka birine muhtaç olan kişiye denir. Engelli turizm ise bu bireylerin normal hayatı sürdürebilecek ihtiyaçlarını idare edebildiği kadar turizmin içinde olması diyebilirim.
K3- İnsanın serbest hareket kabiliyetinin kısmen sağlık problemlerinden dolayı kısıtlanmasına engelli denir. Engelli turizm dediğimizde benim aklıma gelen şey erişilebildiğin kolay olduğu turizm bölgesi olmasıdır. Engelliler için turizm faaliyetinin uygun olduğu ortam anlamına geliyor.
K4- Doğuştan, sonradan yani engelli kavramına birçok açıdan bakılabilir. Avrupa ülkelerinin engelli vatandaşlara sağladığı imkân bence engelli turizmdir. Bizim açımızdan ise kentimizin ne kadar engelli bireye hizmet vermesiyle alakalıdır.
K5- Ben onlara engelli birey değil de dezavantajlı grup diyorum. (Kavram tekrar soruldu. Kişi özellikle engelli turizm kavramı sorulduğunda genel cevaplar verdi)
K6- Engelli bence vücudunda ya da zekâsında kalıcı hasar olan kişidir. Engelli turizmi ise bu kişilerin katıldığı tatiller diyebiliriz.
K7- Engelli demek hareketlerinde sınırlılık yaşayan kişiler olarak söyleyebilirim. Engelli turizmi ise engelli bireylerin oluşturduğu turizm türüdür.
K8- Hayatlarında zorluk çeken, istediklerini kendi başlarına yapamayan başkalarına ihtiyaç duyan insanlardır. Engelli turizmi ise sanırım engellilerinde dâhil olduğu seyahatler, tatillerdir.
K9- İnsanların vücutlarındaki yoksunluk. Kalıcı hastalık olarak engelliye tanımlayabilirim. Engelli turizmi ise turizm olayları gerçekleşirken engelli bireylerinde içinde bulunması ve tatil hizmetlerinden yararlanmasıdır.

Tablo 2’de engelli kelimesinin anlamı için katılımcılara düşünceleri sorulduğunda çoğu engelli bireyi vücudunda olan kalıcı hasar, refakatçisi olmadan hareket edemeyen, zihinsel olarak sağlıklı olmayan dezavantajlı grup olarak tanımlamışlardır. Engelli bireylerin doğuştan ya da sonradan vücut bütünlüğünün sağlanmaması olarak ifade etmişlerdir. Engelli turizm kavramını bu tür dezavantajlı grupların katıldığı turistik faaliyetler olarak belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar ise engelli turizm kavramının anlamını bilmediklerini belirtip genel cevaplar vermişlerdir.

Tablo 3: Engelli Turizminin Önemi

2-Engelli Turizminin Türkiye ve Dünyadaki Önemi Nasıl Yorumlarsınız?
K1- İnsanları engelli ve engelsiz diye ayırmak doğru değildir. Engelli diye kabul ettiğimiz kişiler engelsiz şartlara getirmemiz gereklidir. Engelli kişilerle engelsiz kişilerin şartlarının eşitlenmesi lazım. Bu sebeple engelli turizmi dünyada ve Türkiye’de önemli hale gelmiştir.
K2- Dünyada engelli adı altındaki rakamları bilmiyorum. Ama neticede turizmde biz kurum olarak hazırlanıyorsak, iç dizaynımızı buna göre yaptıysak engelli de turizmde bu şekilde olmalıdır. Özellikle Türkiye’de dış Turizmde bizim için önemli bir gelir kalemi olduğu için engelli bireylere yönelik yapılacak çalışmalarda gelir getirisi için önemlidir.
K3- Bence çok önemli. Sonuçta pazar payı nedir bilmiyorum ama ülkemizde 8 milyon engelli vatandaş var. Dünya nüfusunda %5 den yukarıdır. Bu yüzden engelli turizmi çok önemli.

K4- Engellilere olan bakış açımıza göre yani engellilere ne verebiliyoruz yöneticiler olarak. Yolumuzla, restoranımızla onlara ne verebiliyoruz yani engelli bireylere ne kadar iyi hizmet verirsek turizmde o kadar iyi olabiliriz. Dünyada engelli vatandaşlara tatile çıkma imkânı veriyorlar. Yanlarındaki refakatçının bile ücretini karşılıyorlar bunlar güzel şeyler.
K5- Eğitim düzeyiyle ilgili. Avrupa da dezavantajlı gruplar yadırganmıyor, fakat Türkiye de durum böyle değil. Avrupa da engelli turizmi daha önemli onlar bu durumu kabul etmiş ve kabul etmek demek tedaviye başlamak demektir bu durumun düzelmesi için. Avrupalı engelli bireyler burada normal insanlar gibi tatil yapabiliyorlar. Türkiye de bu böyle değil. Ama belki gelişebilir. (Türkiye de öneminin olmadığını söylüyor.)
K6- Engelli bireyler toplumun her alanında olmalıdır. Bu sebeple Türkiye’de ve Dünyada engelli turizmi önemlidir. Engelli bireylerin daha fazla turizm aktivitelerinden yararlanmaları gerekmektedir.
K7- Engelli turizmi her ülke için önemli olmalıdır. Çünkü sağlık bireylerin engelli bireylerle onları yadırganmadan iççice olması için engelli bireylerin sosyal anlamda daha katılımcı olması için uğraşılmalıdır.
K8- Engelliler dünyada fazla var bu sebeple onlarda düşünülüp bir şeyler yapılmalı. Onlarda bizim gibi sağlıklı bireylerin yararlandığı haklardan yararlanmalıdır.
K9- Tam olarak sağlıklıları yerinde olmayan toplum tarağından dışlanan insanların toplumla beraber daha aktif olması için engelli turizmi önemlidir.

Tablo 3’de katılımcılara engelli turizminin Dünyadaki ve Türkiye’deki önemi sorulduğunda engelli bireylerin toplum için önemli olduğunu bu sebeple uygulamaların artırılması gerektiğini vurgulamışlardır. Bazı katılımcılar Türkiyede engelli turizminin önemli olmadığını vurgulamaktadır. Katılımcılar daha çok engelli bireylerin sağlıklı bireyler gibi tüm hizmetlerden yararlanmalarının onların en doğal hakkı olduğunu savunurken Türkiye’nin bu konuda yetersiz olduğunu düşünmektedirler.

Tablo 4: Engelli Bireylerin ve Refakatçilerinin Sayıları

3-Dünyadaki Turizm Faaliyetlerine Katılan Engelli Bireylerin Sayısı ve Engelli Turistlerle Beraber Seyahatlere Katılan Refakatçilerinin Sayıları Hakkında Neler Söyleyebilirsiniz?
K1- 100 milyona yakın engelli birey seyahat ediyordur. Bu sayı bence çok düşük hayatın akışında bile engellilere yönelik onların hayatlarını kolaylaştırıcı sistem olmadığından turizme katılma oranları da azdır. Her bireyin yanında ailesi ya da arkadaşlarından gelecek olanları düşünürsek her engelli kişi yanında 2 kişiyle gelecek olduğunu farz edelim 300 milyon kişi yaklaşık refakatçilerle seyahat eder.
K2- Kuşadası’nı baz aldığımızda benim gözlemlerime göre çok fazla olmadığını söyleyebilirim. Tabi bunda fiziksel kısıtlılığında önemi vardır. Engelli bireylerin normal yaşam standartlarını sürdürmek için belki biraz daha maddi anlamda bir şeyler harcaması gerekmesi turizm kısmını geriye atıyor olabilir. Bizde sağlık turizminin içerisindeyiz fakat bize sağlık amacıyla gelen bireylerden 500 de 1’i engelli bireydir. Engelli bireyler refakatçilerle gelmek zorundadır ya da burada birilerinden yardım almak zorundadır. Refakat edebilmesi içinde engel türü de önemlidir tabi.
K3- Sayısal anlamda bir fikrim yok ama şöyle refakatçiden kasıt bir yakını ona eşlik etmiştir diye düşünüyorum. Bence bunun çarpanı 2 olmalı bir engeli bireyin yanında eş çocuk ya da anne baba ya da kardeşler olabilir. Bir engelli bireyi kazandığımız zaman +2 turisti de kazanmış oluyoruz.
K4- Sayıları hakkında hiçbir fikrim yok. Ama geldiklerinde en az 1 engelli ailesiyle beraber geliyor sayıları bir kişi için 3-4 kişiyi bulabiliyor.
K5- Toplamda refakatçileri dâhil 50bine yakın Kuşadası’na engelli birey geliyordur. (Sayılarla alakalı Dünya için değil burayı temel alıp söyleyebilirim.)
K6- Sayıları hakkında net bir şey söyleyemiyorum fakat engelli adayı çok fazla olduğunu söyleyebilirim. Genelde engelliler yalnız seyahat etmiyorlar yanlarında ya ailesi ya da refakatçisi oluyor.

K7- Dünyada kaç engelli, turizm faaliyetlerine katılıyor bilmiyorum. Fakat katılan her engelli yanında biriyle katılıyor. Yani bir engelli çarpanıyla geliyor.
K8- Dünyada 700 milyondan fazla engelli vardır diye düşünüyorum. 700 milyon engelli birey aileleriyle tatil ihtiyaçlarını karşılayıp seyahate çıksa fazlasıyla gelir getirisi olur. Yani 700 en az x2 olabilir.
K9- Bu konuda pek bilgi sahibi değilim ama Kuşadası’nı düşünerek cevap verirsem Kuşadası’nda yazın çok fazla engelli turist oluyor. Genelde grup olarak görüyorum yanlarında refakatçileri de bulunuyor.

Tablo 4’te katılımcılara sorulan dünyadaki turizm faaliyetlerine katılan engelli bireylerin sayısı ve engelli turistlerle beraber seyahatlere katılan refakatçilerinin sayılarının neler olduğu sorulduğunda katılımcılar engelli bireyleri sayısının farklılık gösterdiği fakat engelli bireylerin yalnız seyahat etmedikleri refakatçileriyle beraber seyahatlere katıldığı ve her engelli bireyin yanında getireceği enaz 2 kişi olduğu görüşündedirler. Bu nedenle engelli turizmde çarpan etkisinin enaz 2 olduğu görüşündedirler.

Tablo 5: Engelli Turizm Gelirleri ve Engelli Turizm Pazar Payı

4-Dünya Turizm Gelirleri İçerisinde Engelli Turizm Gelirleri Hakkında Neler Söyleyebilirsiniz? Türkiye’nin Bu Pazardaki Payı Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?
K1- Engelli turizm gelirleri bence çok azdır. Seyahatlere fazla katılmadıkları için Dünyada turizm gelirleri arasında %10 kadardır. Türkiye’de turizm gelirleri arasında ise %5dir. Hatta onun bile fazla olduğunu düşünüyorum %3 dür.
K2- Direk turizmle iççice olmadığımından dolayı net bir şey söyleyemem ama çok fazla olduğunu düşünmüyorum. Turizm zevk alacak kişiler içindir. Eğer ben Efes’e gittiğimde rahat rahat orayı gezemiyorsam herhâlde gitmek istemem fiziksel engelli kişinin de istemeyeceğini düşünüyorum. O yüzden engelli turizmin büyük bir payı olduğunu düşünmüyorum. Türkiye sağlık turizmi açısından hem kültür turizmi açısından hem de deniz ve kış turizmi açısından yeri olan bir destinasyon. Sadece engelli değil. Normal turizmde de geri plandayız.
K3- Turizm gelirleri arasında nerededir bilemem ama genel anlamda turizm sektörünün getirisi yüksek engelli turist sayısı baz alındığından engelli turizminin de azımsanmayacak bir payı olduğunu düşünüyorum.
K4- Türkiyenin bu pazardan pay aldığını düşünmüyorum. Belki %3lerde olabilir Türkiye’nin aldığı pay. Çünkü onların bekledikleri hizmet kalitesini onlara veremediğimiz için geldiklerini düşünmüyorum.
K5- Türkiye’de bu gelirler %1 ya da %2dir. Avrupa’da ise %10- %15 tir. Katılmış olduğum bir emlak fuarında Otizimli bireyleri hayata kazandırmak anlamında gezdiriyorlardı ve fuara getirmişlerdi. Bu da bir turizmdir.
K6- Engelli turizmi payı bence genelin içinde çok azdır. Türkiye engelliler için uygun olmadığını bu yüzden bizi tercih etmeyeceklerini düşünüyorum. Yani pazar payı azdır.
K7- Turizm gelirleri içerisinde %2 kadardır. Çok fazla olduğunu düşünmüyorum. Türkiye’nin payı da doğal olarak düşük olabileceğini düşünüyorum.
K8- Engelli bireylerin turizm gelirleri arasında %6 yı bulur. Refakatçileriyle beraber tatile çıktıklarını farz edersek güzel getirisi olur.
K9- Bu konuda net bilgim yok ama Türkiye’nin fazla payı olduğunu düşünmüyorum turizm çok geniş bir çatı ve altında birçok odası var hepsi belirli pay alıyor engelli turizm daha önce çok fazla duymadım ama onun da aldığı payın az olduğunu düşünüyorum.

Tablo 5’te engelli turizm gelirlerinin Türkiye’deki ve Dünyadaki oranları sorulduğunda katılımcıların çoğu engelli turizminin, Dünya turizm gelirleri arasında payının çok düşük olduğu, Türkiye genel turizm gelirleri arasında ise bu oranın %3 den daha fazla olmadığı görüşü yönündedirler. Bazı katılımcılar ise Türkiyenin engelli turizm gelirlerinden pay almadığı görüşündedirler.

Tablo 6: Engelli Turizmi İçin Yapılan Uygulamalar

<p>5-Türkiyenin Engelli Turizminden Pay Alabilmek İçin Yapmış Olduğu Yatırımlar Hakkında Neler Söyleyebilirsiniz? Turizm İşletmelerinin Engelli Turizmde Engelli Bireylerin Engel Türüne Göre Yaptığı Uygulamalar Hakkında Neler Söyleyebilirsiniz? (Alanda Uygulamalar, Personele Verilen Eğitimler v.b)</p>
<p>K1-Türkiye engelli turizmine yatırım yapmamaktadır. Bence öyle bir politikada yoktur. Tesis sahipleri kendi içlerinde yatırım yapıyorlar. Zorunlu kılınan birtakım şartlar yoktur. Otel sahipleri olarak bu alana yatırım yapıyorlar. Türkiye’de engel türüne göre ayırım yapılması bunun düşünülmesi pek sanmıyorum. Bu kadar ayrıntıya girilmemiştir. Türkiye’de görme, işitme, zihinsel engellilere özel bir şey yok.</p>
<p>K2-Ben bu alanda yeterli bilgi sahibi değilim. Engel türüne göre işletmelerde mutlaka vardır yapılan uygulamalar. Mesela sahilde geçen sene (2021) plaja rahatlıkla girilebilmeleri için tekerlekli sandalye kullanıcılarına özel platform yapmışlardı. Otellerinde bu tarz uygulamaları illaki vardır. Ama ben çok fazla onlar için yapılmış olan özel alanlar olduğunu düşünmüyorum. Sadece engellilere engelli turizm odaklanan bir yer de yok. Bakım merkezleri falan var ama bu da turizm olduğunu zannetmiyorum. Bizim hastanemizde özel engelli odaları var. Bizim gibi otellerde bunların sayısı artırılırsa engelli bireylerin daha rahat edebilecekleri alanlar oluşur.</p>
<p>K3-Bence çok bir yatırım yok. Belediyelerin ve yerel yönetimlerin insafına bırakılmış bir durumda yatırımlar şu an. Onların da çok fazla yoğunlaştığını düşünmüyorum. Kuşadası’nda turizm paydaşlarının da yapmış olduğu uygulamalar çok yetersiz. Kuşadası’nda iş yeri ruhsatı verirken engellilere yönelik bir rampa ya da lavaboların zorunluluğu vardır gibi ibare yok bunu denetleyen yok bu yüzden de zorunlu olmadığından uygulamalar yapılmıyor. Eğer zorunlu tutulursa iş yerleri de çabuk uyum sağlayıp bir adım atılabilir engelliler için uygulamalar yapmaya. İşyerleri kendilerini çok çabuk dönüştürebilir fakat yerel yönetimlerde zaman alacağından bu işlem uzayabilir onların yönetim olarak bu uygulamaları faaliyete geçirmesi zaman alabilir. (Personelin Eğitimleri soruldu.) Bu konuda profesyonel bir eğitim yok. Bence Kuşadası’nda esnafa eğitim verilmeli. Bilinçli öğretim görevlilerinin, üniversitenin belediye ya da kaymakamın bu konuda eğitim vermesi ve zorunlu tutması gerekmekte bence.</p>
<p>K4- Hiç fikrim yok yapılmadığını düşünüyorum. Hiçbir işletmenin engellilerin engel türüne göre yapmış olduğu bir çalışma yok. Yani bunlar genelde işletmeler açılırken ruhsat verilirken denetlenmeli bir zorunluluk olmalı.</p>
<p>K5- Türkiye’nin turizm bölgelerinde yürüme yolları bir de son dönemde engellilerin yaya geçitleri yapıyorlar. Son 4-5 yıl içinde biraz daha fazla oluyor bu. Pine bay de engelli vatandaşlar için havuz vardı 1993 yılında. Otistik çocuklarda bundan faydalanıyorlardı. Hala var mı bilmiyorum. Türkiye’de o bilinç gelişmedi. Son süreçlerde otizimli ve dezavantajlı gruplar için bir şeyler yapılacak (Kuşadası belediyesinin yapacak olduğu planlardan bahsetti detay vermeden) bizim meclis üyelerimizden birisi engelli. Sahneye çıkması için teşvik etti. Onlara bir yer verdik toplanmaları için. (Belediye adına söylüyor derneğin bulunduğu alanı onlara tahsis ettiğini söylüyor.</p>
<p>K6- Türkiye genelinde yasal zorunluluk olan şeyler dışında engelliler için bir şey yapıldığını düşünmüyorum.</p>
<p>K7- Yasalarımızda belli başlı şeyler var. Mesela konaklama işletmelerinde engelli odası ayırma, engelli park yeri, engelli tuvaleti gibi ama bunun dışında yapılan çalışma pek yok. Yerel yönetimlerin engelli plajı yaptığını ve kaldırımlara görme engelliler için sarı yürüme yolu yaptığını biliyorum.</p>
<p>K8- Engelli kişilere devletin vermiş olduğu bazı haklar var. Maaş ödemesi gibi. Onlar için zorunlu olarak yapılan uygulamalarda var otobüslere engelli kartı olanlar ücretsiz binebiliyor. Onlara özel lavabolar yapıp, kaldırımlar engelli bireylerin rahat geçebileceği şekilde düzenleniyor. Engelli kişilerin otopark alanları, özel plaj ve şezlonglarının olması gibi özel olarak uygulamalar var.</p>
<p>K9- Engelliler için Türkiye’de yapılan uygulama tabii ki var. Selçuk Efes’te sesli rehber hizmeti var. Tabii bu engelli bireyler için özel olarak yapılmasa da onlar için yararlı olabilecek bir uygulama bunun gibi Türkiye’de birçok müze ve ören yerinde engelliler için uygulamalar var.</p>

Tablo 6’da katılımcıların vermiş oldukları cevaplara göre ortak görüşleri engelli bireyler için Türkiye’de yatırımlar yapılmadığı yönündedir. Zorunlu olarak yasalarda geçen otopark, halka açık yerlerde tuvaletlerin engelli bireyler için ayrı alan yapılması, konaklama işletmelerinde oda ayrılması gibi yapılan uygulamalar dışında kimse bu alanda çalışma yapmamaktadır. Bunun dışında kalan uygulamalar ise katılımcıların bazılarına göre yerel yönetimlerin inisiyatifine bırakılmıştır. Eğlence alanları, hastaneler, konaklama tesisleri, binalar yapılırken ruhsatta engelliler için erişilebilir tasarım olması yönünde maddelerin bulunması gerektiğini ve bunların denetlenmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar.

Tablo 7: Engelli Turizmin Geliştirilebilmesi İçin Yasal Düzenlemeler

6-Türkiyede Engelli Turizmi Uygulamalarının Arttırılıp Geliştirilebilmesi ile İlgili Devlet Yaptırımları (Teşvik, Mevzuat, Yasal Düzenleme) Hakkında Neler Söyleyebilirsiniz?
K1- Kamu kurumlarında engelli bireylere hizmet alanlarında fiziki düzenlemeler yapılması uygulamaya geçti. Engelli bireylerin iş ve işlemlerini görmek adına özel personel görevlendirildi. Evlere hizmet götürüldü. Devlet engellilere maaş bağladı. Devlete ait birçok imkânlardan indirimli hatta ücretsiz yararlanabiliyorlar.
K2- Devletin yasal düzenlemeleri hakkında bir bilgim yok. Engelli turizmine uzak olduğum için bu konuda pek bir şey söyleyemeyeceğim. Ama belediyeler kaldırımlar için görme engelli bireyler için şeritli alanlar yapıyor. Ya da engelli park yerlerinin ayrılma zorunluluğu yaya geçitlerinin engelli bireylere uygun olması gibi genel şeyler yapıyor.
K3- Bir kere kanun çıkarıcı merci engelli turizminin insani ve maddi anlamda engelli turizm pastasından pay almak istiyorsa bir takım yasa çıkarmalıdır. Kanunlar çıkartılıp aynı zamanda takipçisi olması gerekiyor. Yerel yönetimlerin belli zorunluluklar getirilmesi lazım. Çıkarılan kanunlara önce kamu kurum ve kuruluşlarında uygulanması gerekiyor daha sonra özele inmeli.
K4- Hiçbir fikrim yok.
K5- Bence hiçbir uygulaması yok. Hiçbir şey yapmıyor. Ayrı bir kurum, birim kurulması gerekiyor. Bakanlık da olabilir o statüde olması gerekiyor. Bütçe verilmesi gerekiyor fakat yeterli bütçe verilmiyor böyle olmaması gerekiyor.
K6- Mevzuatları bilmiyorum fakat onlar için yaşadığım bölgeden yola çıkarak cevap vermem gerekirse daha fazla uygulama yapılması gerekiyor.
K7- Yasal düzenleme olarak tam olarak neler olduğunu bilmiyorum ama konaklama tesislerinde engelli bireylere oda ayrılması, engelli otoparkı, toplu kullanım alanlarında tuvaletlerin engelli bireyler için ayrı yapılmasını söyleyebiliriz.
K8- Engelli bireylere özel yasalar çıkartılmalı bazı uygulamalar var fakat yeterli değil. Engelli bireyler kendi haklarını bilmiyor. Önce onlara kendi haklarının neler olduğunu bilgilendirilmesi yapılmalı daha sonra yasalar daha fazla desteklemeli.
K9- Engelliler düşünülerek binalar yapılmalı, belediyeler ruhsat verirken buna dikkat etmeli şehir baştan aşağı onların rahat hareket edeceği şekilde düzenlenmeli. Burada devlete asıl büyük iş düşüyor. Yasalarla zorunlu hale getirilmelidir.

Tablo 7’de Türkiye’de engelli turizmi uygulamalarının arttırılıp geliştirilebilmesi ile ilgili devlet yaptırımları (teşvik, mevzuat, yasal düzenleme) katılımcılara sorulduğunda vermiş oldukları ortak yanıt engelli bireyler için kaldırımlar, yaya geçitleri, otopark alanları ve lavabolar gibi kullanım alanları dışında uygulama yapılmadığı ve hiçbir çalışma olmadığı yönündedir.

Tablo 8: 2015-2022 Yılları Arasında Engelli Turizmine Yönelik Yapılan Uygulamalar

7-2015-2022 Yılları Arasında Sağlık Turizmine Paralel Olarak Engelli Turizmiyle İlgili Yapılan Uygulamalar Hakkında Neler Söyleyebilirsiniz?
K1- Sağlık Turizmi 7 yaşında bir çocuk ise engelli turizmi yeni doğmuş bir bebek diyebiliriz. Daha çok yol alması lazım. Bu pazarda yer edinebilmesi için daha çok yol kat etmesi lazım. Bence Engelli Turizmi Sağlık Turizminin alt kolu değil. Engelli birey tedavisini görmüş iyileşmiş bu yüzden sağlık turizminin alt kolu değil diye düşünüyorum. Engelli Turizmi ayrı bir Turizm çeşididir.
K2- Sağlık Turizminin alt kolu olarak değerlendiril mi onu bilmiyorum. Engelli biraz daha kronik bir durum. Bizde sağlık turizmi yapıyoruz ama engelli turizm bunun nasıl altında biraz şüpheli. Modern tıpta çaresi olmayan bir birey bunun yaşam standartlarıyla beraber tatil yapma olarak görüyorum ben engelli turizmini. Bizim burada yaptığımız sağlık turizmi için gelen hastaların bir şekilde sağlıksızlığı var ve biz onu çözüyoruz. Biz sağlık turizminin içindeyiz ama buraya belirli bir süre zaman geçirmek için gelen engelli bireylere ekstra bir uygulama yapıldığını düşünmüyorum.
K3- 2015 öncesinden şimdiye çok bir değişim olduğunu düşünmüyorum.
K4- Hiçbir şey yok yapılan.
K5- 2015 yılından itibaren farkındalık biraz daha yaratıldı. Yapılan sarı şeritli kaldırımlar bile farkındalık oluştuğunu gösteriyor. Normal sağlıklı bireye gösterilen hizmet onlara gösterilmese de yavaş yavaş bu farkındalık oluşuyor.
K6- Engelli Turizmi yeni bir kavram sanırım. Uygulama var ama özel olarak ekstra bir çalışma yok.
K7- Yani engelli bireylere bakış açısının geçmişten günümüze hala normal bir birey olarak göremediğimizden pek gelişme olduğunu da düşünmüyorum.
K8- 2015-2022 arası yapılan uygulamalar daha öncekinden bir farkı yok yerimizde sayıyoruz maalesef.
K9- Geçmişte engelli bireyler toplumdan dışlanıyordu. Peki ya şimdi? Bence bir şey değişmedi. Şu an yapılan temel uygulamalar dışında yeni uygulama yapılmamaktadır.

Tablo 8’de katılımcıların ortak görüşü 2015 yılından önce engelli bireyler için uygulamalarda bu kadar farkındalık olmadığını 2015’ten yavaş yavaş farkındalık oluştuğu yönündedir. Bazı katılımcılar ise tam aksine 2015’ten öncesinin şimdiyle pek farkı olmadığını bu konuda Türkiye’nin gelişme kaydedemediğini belirtmişlerdir.

Tablo 9: Engelli Turizminin Geleceği

8-Engelli Turizminin Geleceği ile İlgili Neler Söyleyebilirsiniz?
K1- Engelli Turizmi gelişmeli. Bunun için geç bile kalındı. Bence teknoloji bizi arkamızdan kovalıyor. Yakında da önümüze geçecek yani biz geç kalacağız. Biz daha onlara hizmet vermeden onlar oturdukları yerden tatile gidebilecek. Bunlar için sanal uygulamalar çıkacak. Engelli bireyler artık gelemeyecek durumda olsalar bile teknolojiyle engelli turizm faaliyetlerine katılabilecekler. Engellilere özel alanların oluşturulması sadece Kuşadası için değil herhangi bir yere de uyarlanmalıdır. Zihinlerde herkes engelli dostu ama iş faaliyete gelince maalesef eksik kalıyoruz. Maliyet olarak gördüklerinden dolayı bu alana da yatırım yapılmıyor.
K2- Engelliler Turizminin üzerine gitmek lazım diye düşünüyorum. Bence bilinmediği için ilerlemiyor. Engelli bireylerin rahat konforlu bir şekilde tatil yapacaklarsa burası onlar için uygun destinasyon olabilir. Türkiye gibi bacasız sanayinin ön plana çıkması gereken bir yerde mutlaka yapılması lazım.
K3- Şunu söylemek istiyorum kim bu konuda daha hızlı hareket ederse kendi turizm bölgesini engelli bireylerin erişebileceği alana çevirirse yani ilk davranan kazanır. Hızlı hareket etmek gerekir. Şunu tekrar söylemek istiyorum vatandaşımızın yardımsever olması bizi turizm rakiplerinden birkaç adım önde tutuyor ve bizim için büyük bir avantaj. Yalnız biz fiziki alt yapımızı daha uygun hale getirmemiz gerektiğini düşünüyorum.

K4- Yetkiler ve bizler dahil olmak üzere mekanlarımızı ona göre düzenlemeliyiz ve yetkililer tarafından zorunlu hale gelse kurallar koyulmalı ve biz esnafları yönlendirmeliler. Biz kolayca kaçıyoruz ve yapmıyoruz.
K5- Çalışması gerekiyor. Sadece belediyelerin değil tüm turizm paydaşlarının buna katılması gerekiyor. Çok çalışmamız lazım. Genelge yayınlanmalı veya çıkarılmalı mutlaka engellilerle ilgili yol kenarındaki restoranlar rampa yapmalı. Otellerin havuzları buna uygun olmalı onların rahat kullanabilecekleri şekilde. Biz kendimi karar çıkartmalıyız (belediye olarak) engelliler düşülmeli İkişinin yapması yetmez Sürdürülebilir olması gerekiyor. Yönetimde ve bizde de bu konuda bilinç yok. Avrupalılar da engelli bireylere yardım etmek istediğinde bunu gurur yapıyor kendisi erişmek istiyor ona. Buda onlarda her şeyi kendileri halledebildikleri için.
K6- Engelli Turizminin ilerlemesi çok yavaş. Yakın gelecekte de maalesef ilerleyebileceğini düşünmüyorum.
K7- Engelli kişiler toplumda daha fazla yer almalı. Toplumun her alanında bulunmalıdır. Bu yüzden onların her alanda olması için bir şeyler yapmalıyız. Herkes beraber hareket edip bir şeyler yapmalı. Gelecek olan engelli turistlerinde rahat edebilmesi için bir şeyler yapılmalıdır.
K8- Engellileri anlamak için empati lazım. Bu sebeple eğitim lazım. Çocukluktan yani ailede başlayan eğitim lazım. Çocuklar engelli kişileri gördüğünde yadırgamamalı. Bu bilinç onlara aşılmalıdır.
K9- Çok değişiklik göstermesini beklemiyorum. Fakat herkes birlikte kenetlenip hem özel hem de kamu alanında yatırım yaparsa, yerel yönetimler kendi üstlerine düşen şehir planlamalarını engelli bireyleri düşünerek yaparsa belki ilerleme kaydedebiliriz.

Tablo 9’da katılımcılara sorulan engelli turizminin geleceği için katılımcıların görüşleri olumsuz yöndedir. Engelli turizminin yakın gelecekte de ilerlemeyeceği yönündedir. Türkiye’de yapılan uygulamaların yetersiz olduğu, devletin, yerel yönetimlerin eksik kaldığı ve bu alanda engelli bireylerin herkes gibi hizmetlerden eşit şekilde yararlanması için beraber hareket edip daha fazla çalışma yapılması yönündedir. Katılımcıların çoğu engelli turizminin gelişmesi yönünde ileride yol katedemeyeceği düşüncesindedirler.

Sonuç

Engellilik kavramı doğuştan olacağı gibi sonradan da vücutta veya beyinde oluşabilecek kalıcı hasar olarak tanımlanabilmektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 2011). Engelli bireyler Antik çağlarda dışlanan, o zamanın inancına göre vücutları şeytan tarafından ele geçirilmiş olan uğursuz kişiler olarak görülmekteydi (Engelsiz Erişim Derneği, 2008). 1969 yılında yürürlüğe giren yasa ile engelli bireylerin toplumsal faaliyetlere katılımının artmasını ve sosyal güvenlik haklarında önemli adımlar atılmasını amaçlamıştır (Çarkçı, 2011). Sosyal model anlayışı için milat kabul edilen 1975 engellilere yönelik 13 maddeden oluşan anayasanın kabulüyle engelli bireylerin topluma fayda sağlayacağı ve toplumunda engelli bireylere karşı sorumluluklarının olduğunun altını çizmektedir (Gökmen, 2007). Antik çağlardan günümüze engelli bireylere bakış açısı yavaş yavaş değişmiş ve engelli bireylerin topluma kazandırılması için çalışmalar yapılmıştır. Bi ve arkadaşları 2007 de Çin’de engelli bireyleri kapsayan çalışma yapmışlardır. 18 yaşından büyük 217 kişiyle görüşülmüş ve çıkan sonuçlara göre destinasyonlarda, işletmelerde fiziki erişilebilirliğin dışında en büyük engelin insan davranışlarının olduğunu söylemişlerdir (Bi vd, 2007). Engelli bireylere karşı fazla merhamet ve engelli bireylerde bulunan vücut bütünlüğünün sağlanamadığı şekil bozukluğu durumları yadırganarak bakılmaktadır. Bu durum engelli bireylerin topluma katılımlarının azalmasına sebep olmaktadır. Bazı engelli bireylerin yalnız seyahat etmeleri imkânsız olabilmektedir. Bu sebeple aileleriyle seyahat eden engelli bireyler gidecekleri yerde kendi engel türüne göre donanımlı bir konaklama tesisi veya engelli bireylere göre tasarlanmış şehirleri tercih etmektedirler. Engelli dostu şehir, her çeşit engelli bireyin, sunulan tüm hizmeti kolaylıkla kullanabilmesi için gerekli olan şehir tasarımıdır. Engelli bireylerin ve ailelerinin rahatlıkla kullanabileceği şekilde

tasarlanmış olan şehirler aynı zamanda 3. yaş turizmindeki bireylerin de rahatlıkla kullanabileceği bir tasarımı oluşturmaktadır.

Dünyada ülkelerin kendi bünyelerinde engelli bireylerin haklarını savunmak için çıkarılmış yasalar bulunmaktadır. Toplum içinde daha aktif rol alması için engelli bireylere iş hayatında ve sosyal hayatta yer verilmektedir. Engelli bireylerin tatil ve seyahat için acentelerin, konaklama işletmelerinin, ulaşım araçlarının onlara özel hazırlanmış hizmetleri bulunmaktadır. Konaklama işletmelerinde ise engelli bireylere özel oda ayrılmak zorunluluğu bulunmaktadır. Otopark yerlerinde engelli araç park yeri, halka açık herkesin eşit şartlarla yararlanabileceği alış- veriş merkezleri, sinema salonlar ve benzeri yerlerin engelli bireyler için özel lavabolar bulundurulmalıdır.

Kuşadası'nda gerçekleştirilen çalışma sonucunda turizm paydaşlarının engelli turizminin farkındalığı henüz oluşmamış olduğu görülmektedir. Turizm paydaşlarının engelli kelimesinin anlamını ifade ederken zorlandıkları, engelli bireylerin haklarının ve onlar için yapılan uygulamaların yetersiz olduğu çalışmanın sonucunda ortaya çıkmıştır. Engelli bireylerin toplum içinde yadırganmaması ve aktif olarak toplumda yer alabilmesi için tüm turizm paydaşlarının beraber hareket etmesi gerekmektedir. Devletin ve yerel yönetimlerin şehirleri tasarlarırken erişilebilir olması için planlamalar yapması ve yapılan uygulamaları denetlemesi gerekmektedir. Türkiye, Avrupa ülkelerine göre engelli bireyler için yapılan uygulamalarda geri de kalmış durumdadır. Bu da engelli turizm farkındalığının Türkiye'de yavaş yavaş geliştiğini göstermektedir. Farkındalığın artırılması için turizm sektöründe çalışan tüm personele eğitimler verilmelidir. Bu konuda Richard'ın 27 görme engelli katılımcıyla yapmış olduğu çalışma sonrası görme engelli bireylerin gittikleri destinasyonlarda işletmelerde çalışan personelin iletişim için eğitimsiz olduğunu ve bu tür sorunların engelli bireyleri turizm aktivitelerini gerçekleştirmekten uzaklaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Richard vd., 2010).

Sonuç olarak katılımcılara yöneltilen sorular neticesinde engelli bireyler için farkındalığı arttırmaya yönelik bir adım atılmış olup, engelli turizmine yönelik duyarlılık oluşturulmuştur. Katılımcıların bazıları engelli turizminin gelecekte gelişmesi yönünde olumsuz düşüncelere sahip olsada bazı katılımcılar ise yavaş ilerleyeceği düşüncesindedirler. Görüşmelerin sonucunda katılımcılar engellilik durumunun kişinin hayatının her döneminde kendileri içinde geçerli olabileceğini düşünmekte ve bu sebeple empati kurup engelli turizmin geliştirilip, engelli bireylerin yaşam konforunu artırılması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Gelecekte kimse ne durumda ve nerede olacağını bilmeyerek yaşamaktadır. Yaşamın her döneminde sağlıklı insanlar dahil kısıtlılık durumu yaşayabilir. Bu sebeple herkes için her an erişilebilir, engelsiz şehirler planlanmalıdır. Bunların yapılabilmesi içinde turizm paydaşlarının bulunduğu merdivenin en üstteki yöneticiden en alt basamaktaki paydaşında engelli ve engelli turizmi nedir, ne isterler ve nasıl rahat ederler sorularına cevap verebilmelidirler.

Teşekkür

Engel, kişinin toplumdan geri kalmasını gerektirecek bir etmen değildir. Engelli bireyler de sağlıklı bireyler kadar sunulan tüm hizmetlerden eşit şartla faydalanabilmelidir. Engelli bireylerin toplum içerisinde kendilerini rahat ifade edip, sağlıklı iletişim kurabilmeleri için toplumların bilinç düzeyleride arttırılmalıdır. Engelli turizminde farkındalık yaratmayı amaçladığımız bu çalışmada tüm değerli katılımcılara değerli vakitlerini ayırıp çalışmayı desteklediklerinden dolayı teşekkür ederiz.

Kaynakça

Akdu, U. ve Akdu, S. (2018). Engelli Turizmi: Yasal Düzenlemeler ve Uygulamalar. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*,9(23):99-123.

Akın, H. (2001). *Ortaçağ Avrupası’nda Cadılar ve Cadı Avı*. Dost Kitabevi, Ankara:225.

Albayrak, H. (2014). Tarihte Kör, Sağır ve Dilsiz Engelli Eğitimi. *Engelliler Eğitiminin Tarihsel Gelişimi*.38-55.İstanbul.

Allan, M.(2015).“Accessible Tourism In Jordan: Travel Constraints and Motivations European” *Journal of Tourism Research*, 10.ss.109-119.

American With Disabilities Act (2002). Ada Accessibility Guide lines for Buldings and Facilities (Adaag) Erişim: 15.04.2015 www.access-board.gov. American With Disabilities Act (2005). *A Guide to Disability Rights Laws*. Erişim: 15.04.2015 www.ada.gov.

Artar, Y. ve Karabacakoğlu, Ç. (2003). *Türkiye’de Özürlüler Turizminin Geliştirilmesine Yönelik Olarak Konaklama Tesislerindeki Alt Yapı Olanaklarının Araştırılması*. Ankara: Milli Prodüktivite Merkezi

Aydın, O. (2012). Türkiye’de Alternatif Bir Turizm; Sağlık Turizmi.*KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(23):91-96.

Bektaş, G., Demirel, S., & Ölmez, F. (2017). *Sağlık turizminde dijital pazarlamanın önemi*. 3rd International Conference on Tourism: Theory, Current Issues and Research, ss. 77-83.

Bi, Y., Card, J. ve Cole, S.T. (2007). Accessibility and Attitudinal Barriers Encountered by Chinese Travellers with Physical Disabilities. *International Journal of Tourism Research*,9:205-216.

Bulgan, G. (2015). Dünyada ve Türkiye’de Engelli Turizmiyle İlgili Yapılan Çalışmalar. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*.

Bulgan,G.(2015). “Dünya’da ve Türkiye’de Engelli Turizmi İle İlgili Yapılan Çalışmalar”. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*,(50).ss.102-105.

Burnett,J.J ve Bender, B. H. (2001). Assessing the Travel-Related Behaviors of the Mobility-Disabled Consumer. *Journal of Travel Research*,40(4):4-11.

Çağlar, S. (2012). Engellilerin Erişilebilirlik Hakkı ve Türkiye’de Erişilebilirlikleri. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*,61(2):541-598

Çakır, Sümer, G. (2015). “Engelsiz Şehir” Kavramı Açısından Malatya. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 22(1).

Çakmak, M. (2008). Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Engelli Tanımı Hakkında Bir İnceleme. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (51-62).

Çarkçı, Ş. (2011). Engellilerin Mesleki Eğitimi ve İstihdamı. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul.

Çetin, B. I. (2016). Antik Çağdan Sanayi Devrimine Batı Dünyasında Engellilik Tarihi. *Balkesir University The Journal of Social Sciences Institute*, 19(36).

Design For All (2014). Erişim: 15.07.2014. www.designforall.org

Diker, O. ve Çetinkaya, A. (2016). Erişilebilir Turizm Açısından Safranbolu Turizm Destinasyonunun Uygunluğunun Değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2.

Dünya Engellilik Raporu (2011). <https://www.engellilerkonfederasyonu.org.tr/wp-content/uploads/2020/04/Dünya-Engellilik-Raporu-2011.pdf>

Eliöz, M., Demir, M. A. ve Akbuğa, E. (2017). Engelli Dostu İller Sıralaması Çalışması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 11(28), ss.898-992.

ENAT (European Network for Accessible Tourism) (2014). <https://www.accessibletourism.org/?i=enat.en.accessible-cities>

Engelsiz Erişim Derneği. (2008). <https://www.engelsizerisim.com/sayfa/engelsiz-erisim-dernegi-temel-calisma-ilkeleri>

Erten, Ş. ve Aktel, M. (2015). Engellileri Erişebilirlik Hakkı: Engelsiz Kent Yaklaşımı Çevresinde Bir Değerlendirme. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2).235-257.

EU (2003-b). Travel Guide for Tourists with Disabilities- United Kingdom. Brussels: European Union.

Göktaş, P. ve Bulgan, G. (2016). Turizm Sektöründe Engelliler ile İletişimin Geliştirilmesine Yönelik Bir Çalışma. *Erciyes İletişim Dergisi*, 4(3):36-56.

Jaeger, P. T. ve Bowman, C. A. (2005). *Understanding Disability : Inclusion, Acces, Diversty, and Civil Rights*. USA: Praeger Publishers.

Kolat, S. (2009). *Avrupa Birliği Sosyal Politikası Çerçevesinde Özürlülere Yönelik Ayrımcılıkla Mücadele ve Türkiye'deki Yansımaları*. Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık ÖZUDA, Ankara.

Köse, H. (2014). Kronolojik Engelli Tarihi ve Eğitimi. *Engelliler Eğitiminin Tarihsel Gelişimi*. (56-100). İstanbul. MEB Yayınları.

Öztürk, M. (2012). Türkiye'de Engelli Gerçeği Raporu. <https://www.musiad.org.tr/uploads/yayinlar/cep-kitaplari/pdf/30-turkiye-de-engelli-gercegi.pdf>

Pehlivanoglu, B. (2012). Konaklama Yapılarının Engellilere Yönelik Oda Düzenlemelerinin İrdelenmesi. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 2(4).27-35.

Seher UÇKUN (2004), *İşletme ve işletme Türleri, Turizm İşletmeleri, Değişim Yayınları*. İstanbul.

Tekelioğlu, S.ve Tekin, M.(2017). Engelli Turizminin Pestel Analizi Kapsamında İncelenmesi. *Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 . ss.77-98.

Tellioglu, S.ve Necati, Ş. (2016). Dünya'da ve Türkiye'de Engelli Dostu Turizm. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(33).ss.552-567.

- Tengilimoğlu, D.(2021).Sağlık Turizmi ve Devlet Teşvikleri. *Journal of Life Economics*,8(1).pp 1-10.
- Toker, B. ve Kaçmaz, Y.Y. (2015). Engelli Bireylerin Turizm Deneyimlerine Yönelik Bir Araştırma:Alanya Örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2):235-257.
- Tontuş, Ö.(2019).Sağlık Turizminin Tarihçesi. **Tüm Yönleriyle Sağlık Turizmi**, (s.8).SATURK.
- Topsakal, Y. (2018). Akıllı Turizm Kapsamında Engelli Dostu Mobil Hizmetler: Türkiye Turizm İçin Öneriler. *Journal Of Tourism Intelligence and Smartness*, 1(1). 1-13.
- Tüfekçi, Ö. K. ve Öndül G. (2016). Engelli Turizmi ve Engelli Turizm Pazarı İçin Öneriler: Antalya İli Örneği. *Journal of Current Researches on Health Sector*, 6(1):74-89.
- Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği (TÜRSAB) (2006). TÜRSAB Herkes İçin Engelsiz Turizm Komitesi. http://www.tursab.org.tr/tr/engelsiz-turizm/tursab-herkes-icin-engelsiz-turizm-komitesi_486.html
- Tütüncü, Ö. ve Aydın, İ. (2015).Ulaşılabilir Konaklama Tesisleri. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 26(1):148-151.
- Uslu, Odabaş, A. ve Güneş M. (2017). Engelsiz Kentler-“Herkes İçin Erişilebilir Kentler”. *Uluslararası Peyzaj Mimarlığı Araştırma Dergisi*, 1(2). 30-36.
- Yaylı, A. ve Öztürk, Y. (2006). Konaklama İşletmeleri Yöneticilerinin Bedensel Engelliler Pazarına Bakış Açıları Üzerine Bir Araştırma.Anatolia: *Turizm Araştırmaları Dergisi*, 17(1):87-97.
- Yılmaz, H. Ve Yılmaz, N., Dünyada ve Türkiye’de dijital sağlık turizmi uygulamaları, *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*. 2022.
- Yörük, Ü. K. (2003). *Turizm Yapılarının Tasarımında Özürlü Etmelinin İrdelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen bilimleri Enstitüsü.
- Zengin, B. ve Eryılmaz, B. (2013).Bodrum Destinasyonunda Engelli Turizm Pazarının Değerlendirilmesi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 6(11):51-74.